

Η κάθοδος του «Σισμίκ 1» προς το Αιγαίο κι ο παρ' ολίγον ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1987

Η κρίση του 1987, έχει μείνει στην μνήμη των Ελλήνων, σαν ένας ελληνοτουρκικός πόλεμος, που «κερδήθηκε», χωρίς να έχει γίνει καν πόλεμος. Η αιτία της κρίσης εντοπίζεται στην αμφισβήτηση της ελληνικής υφαλοκρηπίδας από την Τουρκία και στην πιθανή ύπαρξη υποθαλάσσιων κοιτασμάτων πετρελαίου στις αμφισβητούμενες περιοχές.

Η διαμάχη ανάγεται στο 1973, όταν η τουρκική κυβέρνηση παραχώρησε άδεια διεξαγωγής ερευνών για πετρέλαιο σε υποθαλάσσιες περιοχές κοντά σε ελληνικά νησιά.

Με σκοπό την έρευνα για την ύπαρξη πιθανών κοιτασμάτων, το τουρκικό επιστημονικό σκάφος «Χόρα» αποπλέει στις 23 Ιουλίου του 1976 από τα στενά του Βοσπόρου για το Αιγαίο. Το βράδυ της 6ης Αυγούστου 1976 το «Χόρα» παραβιάζει για πρώτη φορά την ελληνική υφαλοκρηπίδα. Το πρωί της 7ης Αυγούστου γίνεται η δεύτερη παραβίαση. Είχε προηγηθεί, στις αρχές του χρόνου, ο εντοπισμός των κοιτασμάτων πετρελαίου στον Πρίνο. Η κυβέρνηση Καραμανλή μπροστά στην ωμή πρόκληση επιλέγει το δρόμο των διπλωματικών παρεμβάσεων. Καταθέτει προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ζητώντας την πολιτική καταδίκη της Τουρκίας και τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων...

Ο μετέπειτα πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου, που εκείνο το χρονικό διάστημα βρισκόταν σε περιοδεία στη Θράκη, με την ιστορική φράση «βυθίσατε το Χόρα», δείχνει τον δρόμο προς μια πιο σκληρή και αποφασιστική στάση. Η θέση αυτή, χαρακτηρίστηκε απ' τους πολιτικούς αντιπάλους του, ως ανεύθυνη, επιπόλαιη και ένα πολιτικό λεκτικό πυροτέχνημα εντυπωσιασμού.

Το «Χόρα» τελικά ελλιμενίστηκε στη Σμύρνη στις 17 Αυγούστου. Οι προσφυγές

της ελληνικής κυβέρνησης στους διεθνείς οργανισμούς έμειναν χωρίς αποτέλεσμα.

Το «Χόρα» έμελλε να είναι και πάλι η πέτρα του σκανδάλου, λίγα χρόνια αργότερα, το 1987, το οποίο είχε μετονομαστεί πλέον σε «Σισμίκ 1» (MTA Sismik I). Σύμφωνα με τους τουρκικούς σχεδιασμούς, το «Σισμίκ» θα πραγματοποιούσε έρευνες σε διεθνή ύδατα στο βόρειο Αιγαίο, με σκοπό τη δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων σε σχέση με την κατανομή της υφαλοκρηπίδας. Ήταν προφανές ότι οι υπό έρευνα περιοχές εντάσσονταν στον χώρο ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. «Υπό αμφισβήτηση» κατά την ελληνική άποψη ήταν μόνο η υφαλοκρηπίδα μεταξύ των «ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου και των τουρκικών παραλίων της Μικράς Ασίας» σύμφωνα με τους όρους της προσφυγής της Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο το 1976 για την οριοθέτησή της. Την ελληνική πρόταση για από κοινού μεταξύ των δύο χωρών προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο, που προϋπέθετε τη σύναψη συνυποσχετικού κατόπιν διαπραγματεύσεων, η Τουρκία την απέκρουε σταθερά. Αντ' αυτής επεκαλείτο το «Πρακτικό της Βέρνης» με το οποίο η Ελλάδα και η Τουρκία το 1976 αναλάμβαναν να αποφεύγουν κάθε πρωτοβουλία σχετικά με την υφαλοκρηπίδα «... η οποία θα ηδύνατο να παρενοχλήσει την διαπραγμάτευσιν». Αφού το 1987 δεν υπήρχε διαπραγμάτευση το «Πρακτικόν» ήταν ανίσχυρο και η Ελλάδα αδέσμευτη θα ασκούσε τα δικαιώματα που της εξασφάλιζε η Σύμβαση του ΟΗΕ για τη Θάλασσα.

Αφορμή για την Άγκυρα αποτέλεσε η αίτηση της αμερικανοκαναδικής εταιρίας «Denison» να επεκτείνει τις έρευνες της για πετρέλαιο στα 10 ν.μ. ανατολικά της Θάσου. Η κυβέρνηση Παπανδρέου πίστευε ότι δεν υπήρχε λόγος να μη γίνουν γεωτρήσεις στα 10 ν.μ. της Θάσου, ερμηνεύοντας το «Πρωτόκολλο της Βέρνης» και τα συμφωνηθέντα μεταξύ Καραμανλή-Ετζεβίτ ως ανενεργά πλέον. Το Πρωτόκολλο δέσμευε και τις δύο πλευρές να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια στην περιοχή, όσο διάστημα διαρκούσαν οι διαπραγματεύσεις για την υφαλοκρηπίδα. Από τη στιγμή όμως που οι διαπραγματεύσεις είχαν διακοπεί, το Πρωτόκολλο ήταν τουλάχιστον ανενεργό. Αυτή εξακολουθεί να είναι η ελληνική θέση έκτοτε.

Αρχικά, στις 19 Μαρτίου 1987, η Τουρκία έστειλε για «έρευνες» στα διεθνή ύδατα, μεταξύ Λήμνου, Σαμοθράκης και Θάσου, το ωκεανογραφικό σκάφος «Πίρι Ρείς». Η ελληνική πολεμική μηχανή αρχίζει να ενεργοποιείται και από την κυβέρνηση καθίσταται σαφές, πως οποιαδήποτε προσέγγιση της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, αποτελεί αιτία πολέμου. Η κρίση δείχνει να εκτονώνεται όταν η

Τουρκία δίνει εντολή στο «Πίρι Ρέις» να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη. Για λίγο όμως, όπως έδειξαν τα γεγονότα που ακολούθησαν...

Ο υφυπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, την επίμαχη εκείνη περίοδο, Νουζχέτ Καντεμίρ, με δική του πρωτοβουλία έλαβε την απόφαση να ανοιχτεί το τουρκικό ερευνητικό σκάφος «Σισμίκ 1» στο Αιγαίο, πυροδοτώντας και πάλι την ελληνοτουρκική κρίση στις 26 Μαρτίου 1987. Το «Σισμίκ» επρόκειτο να διεξάγει έρευνες, σε περιοχές οι οποίες κατά 90% ανήκαν στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, ξεκινώντας την πορεία του μεταξύ των νήσων Σαμοθράκης, Λήμνου και Ίμβρου. Για την απόφασή του αυτή έλαβε την έγκριση του τότε προέδρου, στρατηγού ε.α. Κενάν Εβρέν, παρακάμπτοντας τον πρωθυπουργό της χώρας Τουργκούτ Οζάλ, ο οποίος απουσίαζε το διάστημα εκείνο στο εξωτερικό λόγω υγείας. Ο Καντεμίρ ισχυρίζονταν ότι από τις αρχές του 1987 η Ελλάδα προσπαθούσε να οικειοποιηθεί το Αιγαίο και να μην επιτρέψει στα τουρκικά πλοία να ανοιχτούν στα ύδατά του, μην αναγνωρίζοντας την ισχύ του Πρακτικού της Βέρνης. *«Οι δηλώσεις Ελλήνων αξιωματούχων έφθαναν στο σημείο της προσβολής. Αποτελούσαν καθημερινότητα οι εις βάρος μας επιθέσεις του εκπροσώπου του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών»* δήλωνε ο Τούρκος πρώην διπλωματικός και τόνιζε ότι θεωρούσε ανεπαρκείς τις αντιδράσεις της τουρκικής κυβέρνησης εκτιμώντας ότι *«είχε έλθει η ώρα να λάβουν οι Έλληνες την απάντηση που τους άξιζε»*. Έτσι ανέλαβε την πρωτοβουλία να συγκαλέσει στο γραφείο του μερικούς από τους συνεργάτες του στο υπουργείο Εξωτερικών για να τους ανακοινώσει ότι θα δώσει εντολή για κάθοδο του «Σισμίκ» στο Αιγαίο.

Όταν η κρίση βρισκόταν στην κορύφωσή της και τα όρια ανάμεσα στον πόλεμο και την ειρήνη δυσδιάκριτα, τότε ο Αντρέας Παπανδρέου επέλεξε να κάνει την κίνηση «ματ» που θα έδειχνε ότι η Ελλάδα δεν ήταν διατεθειμένη να υποχωρήσει και θα έστελνε μηνύματα εκεί όπου έπρεπε να σταλούν...

Κάλεσε στο Καστρί τον υπουργό Εξωτερικών Κάρολο Παπούλια. Συζήτησαν εκτενέστατα. Η συζήτησή τους κατέληξε στην ανάγκη μιας κίνησης, ενός ελιγμού που θα άλλαζε υπέρ της Ελλάδας τα δεδομένα, πέραν της πλήρους πολεμικής ετοιμότητας που υπήρχε. Συμφώνησαν να ενεργοποιηθεί το άρθρο του πρωτοκόλλου συνεργασίας της Ελλάδας με τη Βουλγαρία, το οποίο προέβλεπε αλληλεγγύη και στήριξη της μιας πλευράς προς την άλλη σε περίπτωση που απειλούνταν η ασφάλεια και η ακεραιότητά της. Και οι δύο μάλιστα έκαναν αναφορές στο πόσο μεγάλες αντιδράσεις είχε προκαλέσει αυτή η ελληνοβουλγαρική συμφωνία στο ΝΑΤΟ και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αφού ήταν

η πρώτη με τέτοιο περιεχόμενο μεταξύ μιας χώρας του NATO και μιας χώρας του Συμφώνου της Βαρσοβίας!

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή ο Αντρέας Παπανδρέου συνέταξε την επιστολή προς τον Βούλγαρο πρόεδρο Ζίβκοφ, με την οποία του ζητούσε την αρωγή και την αλληλεγγύη της Βουλγαρίας, αφού του εξέθετε την κατάσταση και τους κινδύνους για την ειρήνη από την επιθετική πολιτική της Τουρκίας και την αμφισβήτηση ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Την επομένη ο Κάρολος Παπούλιας έφτανε στη Σόφια. Συναντήθηκε με τον πρόεδρο Ζίβκοφ. Του παρέδωσε την επιστολή του Ανδρέα Παπανδρέου, ενώ τον ενημέρωσε εκτενώς και ο ίδιος.

Η ανταπόκριση που βρήκε ήταν θερμή. Σύμφωνα με τον Κάρολο Παπούλια τα λόγια του Βούλγαρου προέδρου ήταν: *«Να πεις στον φίλο μου ότι είμαι στο πλευρό του. Να μην ανησυχεί και να μην έχει κανέναν φόβο στα σύνορα με τη Βουλγαρία. Να μην το σκεφτεί καθόλου και να αποσύρει όσο στρατό θέλει από κει και να τον χρησιμοποιήσει όπου νομίζει για την κρίση. Παράλληλα, εγώ θα στείλω στα βουλγαροτουρκικά σύνορα, επιπλέον του στρατού που βρίσκεται εκεί, και μια μηχανοκίνητη μεραρχία».*

Η κίνηση είχε στεφθεί από απόλυτη επιτυχία. Ο Παπούλιας επέστρεψε από τη Σόφια με θεαματικά αποτελέσματα που πραγματικά ανέτρεπαν τους συσχετισμούς και επέτρεπαν στον Αντρέα να προχωρήσει σε άλλες κινήσεις. Ταυτόχρονα είχαν στείλει το μήνυμα ότι η Ελλάδα είναι αποφασισμένη για όλα, δεν πρόκειται να κάνει βήμα πίσω και...δεν μπλοφάρει. Παράλληλα, έγιναν και άλλες κινήσεις. Κλήθηκαν από τον Κάρολο Παπούλια για ενημέρωση οι πρέσβεις των ΗΠΑ, του NATO και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου διατάσσει πολεμική κινητοποίηση και θέτει «ΗΠΑ και NATO ενώπιον των ευθυνών τους» για το ενδεχόμενο πολεμικής εμπλοκής στο Αιγαίο, ενώ εμμέσως πλην σαφώς, αφήνει να εννοηθεί, ότι αν το «Σισμίκ» βγει στο Αιγαίο, θα το βουλιάξει. Για λίγες ώρες, πραγματοποιείται η παράδοση της ευθύνης των τηλεπικοινωνιών της αμερικανικής βάσης της Νέας Μάκρης σε Έλληνες διοικητές, σύμφωνα με τις προβλέψεις της ελληνοαμερικανικής αμυντικής συμφωνίας σε περίοδο πολέμου.

Ήταν 28 Μαρτίου του 1987, περασμένα μεσάνυχτα όταν ο Νουζχέτ Καντεμίρ αποφάσισε τελικά να επικοινωνήσει με τον Τουργκούτ Οζάλ, ο οποίος όμως στο μεταξύ είχε αναχωρήσει από τις ΗΠΑ και βρισκόταν εν πτήση προς το Λονδίνο. Έτσι η ενημέρωση του πρωθυπουργού έμεινε για το πρωί, αφού το «Σισμίκ» θα βρισκόταν ήδη στο Αιγαίο. Λίγες ώρες αργότερα, στις 3:00 τα ξημερώματα

τηλεφώνησε στον Καντεμίρ ο Αμερικανός πρεσβευτής στην Άγκυρα και ζήτησε να τον συναντήσει.

Μία ώρα μετά ο Αμερικανός διπλωμάτης βρισκόταν στο τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών, μεταφέροντας με έκδηλη ανησυχία τις πληροφορίες πως το τουρκικό πλοίο περνά τα Στενά των Δαρδανελίων κατευθυνόμενο προς το Αιγαίο. «*Εξ ονόματος της κυβέρνησής μου ζητώ το πλοίο να επιστρέψει ή να αγκυροβολήσει σε ένα τουρκικό λιμάνι*» ήταν η ξεκάθαρη απαίτηση του Αμερικανού πρεσβευτή, σύμφωνα με τον Νουζχέτ Καντεμίρ. Η απάντηση του δεύτερου όμως ήταν εξίσου «κοφτή». Του είπε ότι το «Σισμίκ» μπορεί να διεξάγει έρευνες εντός των τουρκικών χωρικών υδάτων και ως εκ τούτου ουδείς λόγος συνέτρεχε για την επιστροφή του.

Στις 8:00 το πρωί χτύπησε το τηλέφωνο του Καντεμίρ. Στην άλλη άκρη της γραμμής ήταν ο Τζεμ Ντουνά, εκ των στενών συνεργατών του Τουργκούτ Οζάλ, που μαζί με τον πρωθυπουργό είχε φθάσει εν τω μεταξύ στο Λονδίνο και ζητούσε έκπληκτος να μάθει τι είχε συμβεί. Του είπε ότι οι Αμερικανοί και οι Βρετανοί ζητούσαν από τον Οζάλ το πλοίο να διακόψει αμέσως την πορεία του. Ο Νουζχέτ Καντεμίρ αρνήθηκε να υπεισέλθει σε κρίσιμες λεπτομέρειες της υπόθεσης, επικαλούμενος λόγους ασφαλείας καθώς η συνομιλία ήταν τηλεφωνική και υπήρχε κίνδυνος υποκλοπής. Προσπάθησε να καθησυχάσει τον συνομιλητή του λέγοντας ότι για τα πάντα είναι ενήμερος ο πρόεδρος Εβρέν.

Τις ίδιες ώρες ο ελληνικός στόλος έβγαινε στο Αιγαίο, ισχυρότατες δυνάμεις του στρατού όδευαν στον Έβρο και τα αεροπλάνα της Πολεμικής Αεροπορίας βγήκαν στην πρώτη γραμμή, πλήρως εξοπλισμένα και έτοιμα να απογειωθούν μέσα σε τρία λεπτά, ενώ τα δημόσια μέσα μεταφοράς επιτάσσονται. Έπειτα ο Ανδρέας Παπανδρέου τηλεφώνησε στον τότε πρόεδρο της Βουλγαρίας Τόντορ Ζίβκοφ. Ο Ζίβκοφ διέταξε να ξεκινήσουν τα βουλγαρικά τανκς προς τα σύνορα με την Τουρκία. Παράλληλα, πανικόβλητοι χιλιάδες πολίτες σπεύδουν στα σούπερ μάρκετ για «πολεμοφόδια»!

Χρειάστηκε τελικά η πυροσβεστική παρέμβαση του Τούρκου πρωθυπουργού Τουργκούτ Οζάλ, ο οποίος από το Λονδίνο που πληροφορήθηκε τα γεγονότα διέταξε το «Σισμίκ» να επιστρέψει στη βάση του, επιμένοντας ότι η Τουρκία έχει και διεκδικεί τα δικαιώματά της, αλλά δεν έχει λόγο να στείλει το πλοίο της σε αμφισβητούμενες περιοχές, στο βαθμό που και η Ελλάδα δεν θα το πράξει. Το τουρκικό πλοίο δεν βγήκε από τον Ελλήσποντο. Το «Σισμίκ» με την συνοδεία του

υπό την δίνη των θυελλωδών ανέμων, εγκαταλείπει τις εργασίες έρευνας και επαναπλέει στα Δαρδανέλια. Καμιά τούρκικη πολεμική μονάδα δεν τόλμησε να εξέλθει από τα Δαρδανέλια στο Αιγαίο, παρά το γεγονός ότι οι υποκλοπές ανέφεραν εξάπλωση του τούρκικου στόλου στο Αιγαίο. Οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες επικρατούσαν για δύο εικοσιτετράωρα, χωρίς να παρουσιαστεί η παραμικρή τούρκικη επιθετική ναυτική δραστηριότητα. Έτσι, την 31η Μαρτίου, τις απογευματινές ώρες, αποκλιμακώνεται η εμπλοκή και διατάσσεται η αρχή για την τμηματική επιστροφή και τον επανάπλου των πολεμικών μονάδων στο Ν.Σ. Ήταν το τέλος της κρίσης του '87.

Λίγους μήνες αργότερα υπογράφεται η συμφωνία του Νταβός από τον Ανδρέα Παπανδρέου και τον Τουργκούτ Οζάλ, που δεσμεύει ως σήμερα Αθήνα και Άγκυρα να απέχουν των ερευνών στα διεθνή ύδατα του Αιγαίου μέχρι να επιλυθεί το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας των δύο χωρών. Οι δύο πρωθυπουργοί συμφώνησαν ότι *«από τώρα και στο εξής μια τέτοια κρίση δεν πρέπει να επαναληφθεί και οι δύο πλευρές θα επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους στη δημιουργία μόνιμων ειρηνικών σχέσεων...»*. Ο Ανδρέας Παπανδρέου διακηρύσσει την αρχή «μη πόλεμος» και αναγγέλλει ότι το Κυπριακό «μπήκε στο ράφι». Λίγους μήνες αργότερα θα κάνει την αυτοκριτική του με τη λατινική φράση «*mea culpa*» (λάθος μου).

Τον Ιούλιο του 2006 το «Χόρα» ή «Σισμίκ 1», που λίγο έλειψε να στείλει δύο φορές την Ελλάδα και την Τουρκία στα όρια της σύρραξης αποσύρεται από την ενεργό δράση.

Πηγές

rizospastis.gr | el.wikipedia.org | kathimerini.gr | athens.indymedia.org | in.gr | enet.gr | paron.gr | ellinikosanemos.blogspot.com | «Η μηχανή του χρόνου»